
پایبندی جهانشمول:

پیشنهاد راهبرد امنیت هسته‌ای امریکا

نویسنده

جرج پیرکویچ و سایرین

ترجمه

دکتر سعید خزائی، افشار امیری

عنوان و نام پدیدآور	پایبندی جهانشمول: راهبردی برای امنیت هسته‌ای / نویسندگان جرج پرکوویچ ... (و دیگران)
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	۲۴۰ ص: جدول.
شابک	978-964-04-1609-9
وضعیت فهرست‌نویسی	فیب‌ا
یادداشت	عنوان اصلی: Universal compliance: a strategy for nuclear security, c2005
یادداشت	نویسندگان: جرج پرکوویچ، جی‌کا ماتیوس، جوزف سیرینسون، رز گوتمولر، جان ولشتال.
موضوع	منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای
موضوع	سلاح‌های هسته‌ای -- کنترل
شناسه افزوده	پرکوویچ، جورج، ۱۹۵۸ - م.
شناسه افزوده	Perkovich, George
شناسه افزوده	خزایی، سعید، ۱۳۴۱ -، مترجم.
شناسه افزوده	امیری، افشار، ۱۳۵۰ -، مترجم.
شناسه افزوده	ایران، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح دفتر مطالعات و امور دفاعی، اداره کل مطالعات راهبردی.
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۸ پ/۵۶۷۵ JZ
رده‌بندی دیویی	۳۲۷/۱۷۴۷
شماره کتابشناسی ملی	۱۲-۲۱۹۳

ISBN: 978-964-04-1609-9 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۱۶۰۹-۹

مقدمه ناشر

رویداد یازده سپتامبر نقطه‌ی عطفی در دگرگونی و تحول دکترین‌های امنیتی، سیاسی نظامی جهان بود. شاید وقوع حادثه‌ی بزرگ سناریویی از پیش طراحی شده در راستای بازتعریف این نظریه‌های دکترینی تازه بود. پس از فروپاشی نظام کمونیسم در شرق سیاسی و افول تهدید شوروی و اعمار آن، جهان غرب و به ویژه، ایالات متحده فضای سیاسی امنیتی جدیدی را تجربه می‌کردند که دو ویژگی را همراه خود داشت: در فضای پیش‌رو رقیب عمده و چشم‌گیری خودنمایی نمی‌کرد و همین واقعیت موجب می‌شد بسیاری از فعالیت‌های نظامی و امنیتی با بحران هویت همراه شوند. از دیگر سو، غروب خورشید امپراتوری شرق فضای مساعد و مناسبی برای پرداختن به دیگر مقوله‌های امنیتی فراهم می‌ساخت که عمده‌ترین آن تعریف تهدیدی تازه با نام معمول تروریسم بود. در حقیقت، مراد ایالات متحده از تروریسم، تعریف و توصیف دکترینی تازه برای گشودن جبهه‌ای جدید برای مبارزه با کشورهای اسلامی و تسلط بر منابع انرژی موجود در این کشورهای ثروتمند بود. از آن هنگام تقسیم بندی تروریسم به بخش‌های گوناگون، از جمله تروریسم هسته‌ای آغاز شد. این سناریوی از پیش طراحی شده با تبلیغات و غوغاسالاری پیرامون سوداهای هسته‌ای کشورهای خاورمیانه به نقطه‌ی لوج خود رسید.

ادعاهای پیوسته‌ی آمریکا درخصوص فعالیت‌های اتمی عراق، سوریه، لیبی، سودان برنامه صلح آمیز کشورمان و مهمترین گره‌های داستان پردازی پیرامون گسترش تهدید هسته‌ای در جهان بود.

خلق چنین عرصه‌ای در چارچوب سناریوهای غربی تهدید تروریسم، بزرگ‌ترین دستمایه برای ورود به آوردگاه جدید در کشورهای نفت‌خیز جهان شد. هم زمان با این حوادث، دکترین هسته‌ای ایالات متحده به شیوه‌ای اساسی دستخوش تحول ساختاری شد و تلاش‌های زیادی در این کشور برای توجیه فعالیت در زمینه گسترش فعالیت‌هسته‌ای و تولید نسل‌های جدید و کارآمدتر جنگ‌افزارهای هسته‌ای صورت گرفت. صحنه‌های نبرد در کوزوو، افغانستان و عراق شواهدی بر این مدعا هستند. کاربرد جنگ‌افزارهای هسته‌ای در این کشورها و در چارچوبی تازه، هرچند مخالفت‌های جهانی را برانگیخت اما از آن پس ایالات متحده و دیگر

کشورهای غربی به جای کاربرد سلاح‌های هسته‌ای بزرگ‌تر و مخرب‌تر، به سلاح هسته‌ای کوچک‌تر اما در مقیاسی گسترده روی آوردند.

فضای سیاسی-امنیتی تازه موجب آن شد که کانون‌های تفکر و نهادهای تصمیم‌ساز در قالب سازمان‌های بین‌المللی در اندیشه‌ی بازتعریف و اصلاحات ساختاری قوانینی همچون پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای برآیند. این اقدام در پوشش تلاش‌های جامعه‌ی جهانی برای ایجاد و گسترش صلح و امنیت تعریف می‌شود تا از این رهگذر هرگونه ایستادگی در برابر آن، مفهوم جنگ طلبی و ستیزه‌جویی به خود بگیرد.

کتاب پایبندی جهانشمول و توصیه‌های اساسی آن برای کاهش تهدید ناشی از گسترش سلاح‌های هسته‌ای اگرچه در قالب طرحی صلح‌جویانه و پیامی بشردوستانه طراحی و تدوین شده است، اما می‌توان به جرات ادعا کرد که دست کم یکی از اهداف آن جلوگیری از گسترش فناوری هسته‌ای به کشورهای دیگر و انحصاری سازی این فناوری بالادستی در کشورهای صاحب فناوری است.

پویش محیطی و رصد در طرح‌ها و برنامه‌هایی مانند پایبندی جهانشمول با هدف شناسایی آینده‌ی معماری شده برای معاهداتی نظیر ان پی تی و پیمان منع آزمایش‌های هسته‌ای خوانندگان را از روندهای حاکم بر این حوزه‌ها آگاه ساخته و شرایط لازم برای کنش و واکنش‌های سازنده در این عرصه را فراهم می‌سازد.

در راه تدوین طرح پیشنهادی پایبندی جهانشمول به عنوان یک راهبرد برای امریکا و کشورهای غربی مشابه آن ده‌ها نظریه‌پرداز و راهبردنکار در هسته‌ی مرکزی طرح، با همیاری ۷۲۱ کارشناس برجسته از ۲۰ کشور جهان مشارکت داشته‌اند.

مرکز آینده‌پژوهی و اطلاع‌رسانی حوزه توسعه کاربرد فناوری‌های پیشرفته در راستای انجام رسالت و نقش خود در پایش کلان محیط سیاسی، امنیتی و فناورانه کوشیده است با تدوین و ترجمه‌ی کتاب پایبندی جهانشمول فرصتی را برای فرماندهان، مدیران ارشد و تصمیم‌گیرندگان فراهم آورد تا ضمن آشنایی بیشتر با مؤلفه‌های این طرح، به شکل‌گیری و تقویت رویکرد جمهوری اسلامی در رابطه با نظام عدم گسترش کمک کند و گسترش‌های غربی به این مقوله را نیز بنمایاند، هرچند این طرح، برگرفته از رویکردی کاملاً غربی

و اساساً آمريکايی است. با اين حال؛ برگردان اين کتاب، هرگز به معنای قبول مطالب مندرج در آن نبوده بلکه اساساً کليه ادعاهاي تحليل‌هاي مربوط به کشورمان صرفاً با هدف شناخت نگرش‌هاي غربي بوده است و بس.

اينک بايد به اين پرسش اساسی پاسخ داد که در ورای اين طرح چه تهديد‌ها و فرصت‌هاي نهفته است؟
آيا سناريوهاي طراحي شده در اين طرح در صورت اجرا، ما را به کجا خواهند برد؟
به خاطر داشته باشيم که ممکن است آينده‌هاي متحمل در چارچوب تنگ سناريوها تجلی يافته و در آينده‌اي نه چندان دور به دنياي واقعيات بپيوندند. نقش سازنده و فاعلانه‌ي ما می‌تواند خلق سناريوهاي تقويت کننده يا بازدارنده در چنين عرصه‌هاي باشد.

مرکز مطالعات امور دفاعی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

سرتیپ دوم پاسدار - کلاتریان

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه ناشر	۵
مقدمه اصلی	۱۰

بخش اول: پیشنهاد راهبرد پایبندی جهانشمول

فصل اول: چرا رویکردی جدیدی؟	۱۷
فصل دوم: مفاهیم و اقدامات کلیدی	۳۹

بخش دوم: ارکان یک نظام الزام‌آور

فصل سوم: تقویت برنامه‌های اجرایی	۵۵
فصل چهارم: جلوگیری از عرضه مواد و فناوریهای هسته‌ای	۸۵
فصل پنجم: کاستن تقاضا	۱۲۱
فصل ششم: کاربست راهبرد در بحران‌های منطقه‌ای	۱۴۹

بخش سوم: به‌سوی پایبندی جهانشمول

پی‌نوشت‌ها	۲۲۱
------------------	-----

فهرست جدول‌ها و نمودارها

نمودار ۱-۱ دارندگان سلاح یا برنامه‌ی هسته‌ای	۲۴
جدول ۱-۱. دارندگان سلاح یا برنامه‌ی هسته‌ای (گذشته و حال)	۲۵
جدول ۳-۱. سی کشور دارای موشک‌های بالستیک	۷۷
جدول ۴-۱. ذخایر جهانی مواد شکافت‌پذیر هسته‌ای	۸۸
جدول ۴-۲. چهل و شش کشور دارای اورانیوم مناسب در ساخت سلاح هسته‌ای	۸۹
جدول ۴-۳. فعالیت‌های تولید اورانیوم با غنای بالا و پلوتونیوم	۹۸
جدول ۴-۴. ذخایر پلوتونیوم قابل استفاده در ساخت سلاح هسته‌ای	۱۰۳
جدول ۵-۱. کلامک‌های هسته‌ای راهبردی: آمریکا، فدراسیون روسیه/اتحاد شوروی سابق	۱۳۷
جدول ۶-۱. سلاح‌ها یا برنامه‌های مشکوک در خاورمیانه	۱۷۰

مقدمه اصلی

نویسندگان کتاب "پابندی جهانشمول" با این فرض کار خود را آغاز کرده‌اند که آمریکا به تنهایی نمی‌تواند چالش‌های ناشی از گسترش سلاح‌های هسته‌ای را برطرف نماید.

راهبرد دارای بیشترین احتمال موفقیت راهبردی است که از بالاترین میزان پذیرش بین‌المللی برخوردار باشد. نویسندگان کتاب حاضر بر این باورند که راه کسب حمایت بین‌المللی آن نیست که به دیگران بگوییم آنچه ما به آن می‌اندیشیم بهترین سیاست‌هاست و آن‌ها را وادار به حمایت از این سیاست‌ها کنند.

برخلاف این باور، باید از دیگران پرسید چه تعریفی از چالش و دشواری پیش‌رو دارند، پشه‌سازی چه سیاست‌هایی از نظر آن‌ها مفید و سودمند خواهد بود و چه اصلاحاتی در پیشنهادهاى ارایه شده انجام خواهند داد؟ دست آخر این که، نویسندگان کتاب حاضر این داده‌ها را بررسی و اعلام خواهند کرد چه سیاست‌هایی تأثیرگذارتر هستند. با این حال، نویسندگان این نوشتار علاقمند بودند پیش از آغاز کار تا آنجا که امکان دارد با دشواری‌ها و راه‌های مختلف حل آن‌ها آشنا شوند. به همین دلیل ما (نویسندگان) برای تهیه‌ی این راهبرد، فرآیندی چهار مرحله‌ای و هجده ماهه را طی نمودیم. در گام نخست پیش نویس اولیه‌ای را تهیه کردیم که در آن بر فرضیاتی تأکید می‌شد که بتواند راهبرد تأثیرگذارتری را در عرصه‌ی منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای دنبال نمایند و سیاست‌های بهتری را ترسیم کنند. ما برخی از مضمون‌ها را مشخص کرده و در دومین کنفرانس کارنگی در حوزه‌ی منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای که در سپتامبر ۲۰۰۳ در مسکو برگزار شد، اخذ مشورت‌های لازم در این زمینه را آغاز کردیم. سپس پیش نویسی را برای ده‌ها نفر از کارشناسان آمریکایی و بین‌المللی ارسال کرده و از آن‌ها خواستیم دیدگاه‌های خود را پیرامون آن ارایه دهند. آن‌ها دیدگاه‌های سودمند و گسترده‌ای را بیشتر انتقادی بودند، به ما ارائه کردند.

در مرحله‌ی دوم، این واکنش‌ها را گردآوری کرده و شکل نهایی نوشتار حاضر را منتشر کردیم. تنها تفاوتی که نسخه‌ی مقدماتی با نسخه‌ی حاضر داشت، این بود که بر روی جلد آن واژه‌ی "پیش‌نویس" درج شده بود. این نسخه از راهبرد، در کنفرانس منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای در ژوئن ۲۰۰۴ در مؤسسه‌ی کارنگی منتشر شد. در این کنفرانس، ۷۲۱ نفر از ۲۰ کشور جهان شرکت کردند. بیش از ۹ هزار نسخه از پیش‌نویس گزارش منتشر شد. نویسندگان گزارش از خوانندگان درخواست کرده بودند نقدها و دیدگاه‌های خود نسبت به این گزارش را ارایه دهند تا اصلاحات لازم را در راهبرد نهایی اعمال کنند.

نویسندگان برای آن که دیدگاه‌ها و ملاحظات همگان را مورد توجه قرار دهند، به چین، مصر، فرانسه، آلمان، هند، ایران، ایتالیا، ژاپن، قزاقستان، پاکستان، روسیه، کره جنوبی، سوئد، رژیم اسرائیل و سوئیس سفر کردند تا مسوولان کلیدی، مؤسسات پژوهشی و مردم آن کشورها را از مسایلی که دنبال می‌کنند، آگاه سازند. در برخی از این کشورها این فرصت فراهم آمد تا با مسوولان رایزنی‌هایی طولانی پیرامون مسایل موردنظر صورت گیرد. ما با نمایندگان صنایع هسته‌ای در آمریکا و خارج از آمریکا و نیز با مسوولان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و مسوولان کنفرانس خلع سلاح سازمان ملل متحد مشورت و با مسوولان سیاست‌گذاری در آمریکا نیز دیدار کردیم. در این مشورت‌ها و دیدارها، دیدگاه‌های گوناگون و متفاوتی به ما عرضه شد و ۳۰ نقد مکتوب و طولانی نیز درباره‌ی گزارش فراهم آمد.

دست آخر این که ما به بررسی این بازخوردها و تحولات بین‌المللی پرداخته و سند راهبرد پیشنهادی برای آمریکا را بازنویسی کردیم. تفاوت‌های چشمگیری که بین نسخه‌ی پیش‌نویس و نسخه‌ی نهایی این سند وجود داشت، نشان دهنده‌ی آن بود که دیدگاه‌ها و تفسیرهای ارایه شده از سوی کسانی که طی مدت ۶ ماه ظرف مشورت قرار گرفته بودند، به میزان زیادی مورد توجه قرار گرفته است. در نسخه‌ی نهایی این سند، درک منافع حیاتی که سیاست دولت‌های مختلف غربی در حوزه‌ی منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای را شکل می‌دهد، به شکل عمیق‌تری نشان داده شده است. ما معتقدیم روند و فرایندی که در این جا دنبال شد، الگوی ارزشمندی برای حل مشکلات آمریکا به شمار می‌آید. سندی که پیش‌روی شما قرار دارد، به بهترین شکل ممکن در پیشبرد راهبردها و سیاست‌های آمریکا مؤثر است و می‌تواند در راستای این سخن جرج بوش، رئیس‌جمهور آمریکا باشد که گفته است "کشورهای جهان باید هر آنچه در توان دارند انجام دهند تا مواد هسته‌ای را از دسترس افراد خطرناک (دشمنان آمریکا) دور داشته و سرانجام آن مواد را نابود کنند."

درباره‌ی نویسندگان

جرج پرکوویچ

پرکوویچ معاون مطالعات مؤسسه‌ی کارنگی است. او در سال ۲۰۰۲ و پیش از پیوستن به کارنگی، معاون برنامه و مدیر "برنامه‌ی جهان امن"^۱ در "بنیاد آلتون جونز"^۲ بود و ابتکارهایی را طراحی و اجرا می‌نمود که هدف از آنها کاهش تهدید جنگ هسته‌ای بود. پرکوویچ نویسنده‌ی کتابی با عنوان "بمب هسته‌ای هند: تأثیر بر وضعیت هسته‌ای جهان" است. او مقالات بسیاری نیز در حوزه‌ی مسایل هسته‌ای در نشریات معتبری مانند فارین افایرز، فارین پالیسی، ویکلی استاندرد، وال استریت ژورنال، واشینگتن پست و واشینگتن تایمز به رشته‌ی تحریر در آورده است.

جسیکا ماتیوز

ماتیوز رئیس مؤسسه‌ی کارنگی است. او پیش از این در قوای مقننه و مجریه‌ی آمریکا مسئولیت‌هایی داشته و در حوزه‌ی مدیریت و تحقیقات در مؤسسات غیرانتفاعی و نیز در حوزه‌ی روزنامه‌نگاری نیز فعالیت داشته است. خانم ماتیوز مدیر "دفتر مسائل جهانی" در شورای امنیت ملی (آمریکا) بوده است و در خصوص مقوله‌های مختلفی همچون تولید و گسترش سلاح‌های هسته‌ای، سیاست فروش تسلیحات متعارف، جنگ شیمیایی و میکروبی و حقوق بشر فعالیت و تحقیق داشته است. او در شورای سردبیری روزنامه‌ی واشینگتن پست نیز حضور داشته و در آن جا به مسائلی همانند فناوری و کنترل تسلیحات پرداخته است. ماتیوز کتابی با عنوان "۱۱ سپتامبر، یک سال بعد: جهان تغییرات" را به رشته‌ی تحریر در آورده است. او همچنین یکی از نویسندگان دو کتاب با عناوین "عراق: کشور بعدی کدام است" و "سلاح‌های کشتار جمعی در عراق: شواهد و پیامدها" است.

جوزف سیرینسیون

پژوهشگر ارشد و مدیر سیاست هسته‌ای "مرکز آمریکن پروگرس"^۱ در مؤسسه‌ی کارنگی است. سیرینسیون به مدت ۹ سال به‌عنوان کارشناس امنیت ملی با کمیته‌های مختلف مجلس نمایندگان آمریکا همکاری کرده است. او مقالات فراوانی در خصوص منع تولید و گسترش سلاح‌های هسته‌ای و سیاست دفاعی به رشته‌ی تحریر در آورده است و یکی از نویسندگان کتاب‌های "زرادخانه‌های مرگبار: تهدیدات هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی، ویراست دوم" و "ترس از بمب هسته‌ای: تاریخچه و آینده‌ی سلاح هسته‌ای" بوده است.

رز گوتمولر

گوتمولر مدیر مرکز منطقه‌ای کارنگی در مسکو است. گوتمولر پیش از پیوستن به مؤسسه‌ی کارنگی از مقام‌های بلندپایه‌ی وزارت انرژی آمریکا بود و مسئولیت گروه‌های همکاری‌ها در حوزه‌ی منع تولید و گسترش سلاح‌های هسته‌ای با روسیه و جمهوری‌های تازه استقلال‌یافته‌ی شوروی سابق را برعهده داشت. او به مدت سه سال معاون "مؤسسه‌ی بین‌الملل مطالعات راهبردی" در لندن بود. از سال ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۴ نیز در شورای امنیت ملی آمریکا فعالیت داشت و مدیر امور روسیه، اوکراین و اوراسیا بود و مسئولیت حوزه‌ی برچیدن سلاح‌های هسته‌ای در اوکراین، قزاقستان و بلاروس را برعهده داشت.

جان ولفشتال

ولفشتال پژوهشگر ارشد "مرکز مطالعات بین‌المللی و راهبردی" است و پیش از این سمت معاون برنامه‌ی منع تولید و گسترش سلاح‌های هسته‌ای در مؤسسه‌ی کارنگی را داشته است. او پیش از این نیز مشاور وزارت خارجه و وزارت انرژی آمریکا بوده است.

سیاسگزاری

این گزارش حاصل تلاش هشت ماهه‌ی مؤسسه‌ی بین‌المللی صلح کارنگی است. مؤسسه‌ی کارنگی از تلاش‌ها و زحمات بنیاد جان دی. مک آرتور، بنیاد کاترین تی. مک آرتور، کارنگی کور پوریشن نیویورک، برنامه‌ی ابتکار تهدید هسته‌ای، بنیاد کومبتون و بنیاد نیولند در زمینه‌ی حمایت از تهیه‌ی پیش‌نویس و نسخه‌ی نهایی این سند ستایش و قدردانی می‌کند. افزون بر این، از کمک‌های بنیاد فورد، صندوق پلاوشرز، و بنیاد پراسپکت هیل در خصوص مطالب مربوط به منع تولید و گسترش سلاح‌های هسته‌ای قدردانی می‌شود. همچنین نویسندگان کتاب و گزارش حاضر وظیفه‌ی خود می‌دانند که از کمک‌های بیش از ۱۵۰ کارشناس، مسئول سیاسی و تحلیل‌گر در سراسر جهان که با ارائه‌ی دیدگاه‌های خود موجب غنای هر چه بیشتر این اثر را فراهم آوردند، صمیمانه قدردانی کنند. اما، به دلیل پراکندگی افراد متعدد در پنج قاره و بیش از ۲۰ کشور جهان، امکان اشاره به اسامی تمام افراد مشارکت کننده در تهیه‌ی این گزارش وجود ندارد. به طور قطع، اگر تفسیرها و اظهارنظرهای سازنده‌ی این افراد نبود، گزارش حاضر با پیش‌نویس اولیه‌ی ارائه شده در ژوئن ۲۰۰۴ هیچ تفاوتی پیدا نمی‌کرد. کارشناسان بنیاد کارنگی نیز در تهیه‌ی این گزارش کمک‌های شایان توجهی نموده‌اند که از جمله‌ی آنها می‌توان به جین وینمن، جاش ویلیامز، ریوای پراساد، آلیسا تورکوا و جیسون فورستر اشاره کرد. با وجود آن‌که نوشتار حاضر بازتاب دیدگاه‌های افراد بسیاری است، اما مسئولیت تمامی مطالب و اشتباهات احتمالی آن برعهده‌ی نویسندگان آن است.